

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2010)

7ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

7ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ
«Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Κόρινθος

23 - 26 Σεπτεμβρίου 2010

ISSN : 2529-0916
ISBN : 978-960-88359-5-5

Σώματα κειμένων και ηλεκτρονικά λεξικά ως
μαθησιακά εργαλεία: απόψεις μελλοντικών
εκπαιδευτικών

*Νίκηλα Ετεοκλέους, Γαρύφαλλος Αναγνώστου,
Συμεών Τσολακίδης*

Σώματα κειμένων και ηλεκτρονικά λεξικά ως μαθησιακά εργαλεία: απόψεις μελλοντικών εκπαιδευτικών

Νίκηλα Ετεοκλέους, Γαρύφαλλος Αναγνώστου, Συμεών Τσολακίδης
pre.en@fit.ac.cy, pre.ag@fit.ac.cy, pre.st@fit.ac.cy
Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Frederick

Περίληψη

Μέσα στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι θεμιτό αλλά και απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει σκοπό να διερευνήσει πώς εφαρμογές όπως το *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, το *Σώμα νέων ελληνικών κειμένων* και το *Σώμα ελληνικών κειμένων* αξιοποιούνται σε συνδυασμό και με τη σύγχρονη τάση για την αξιοποίηση εφαρμογών που αντιμετωπίζουν τον υπολογιστή ως περιβάλλον εργασίας και όχι απλώς καθοδηγούμενης μάθησης. Τα δεδομένα μας προέρχονται από μια διδακτική δοκιμή που πραγματοποιήσαμε με φοιτητές της ειδικότητας της Φυσικής Αγωγής στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick, και η οποία περιελάμβανε τη σύνταξη ή την επεξεργασία λημμάτων σχετικών με έννοιες της φυσικής αγωγής. Τα αποτελέσματα επικεντρώνονται στις εμπειρίες και απόψεις των φοιτητών ως προς τις διάφορες χρήσεις των προαναφερθέντων διαδικτυακών εργαλείων και κυρίως στη διαμόρφωση των εξής δύο στάσεων: «δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» και «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι». Οι στάσεις αυτές ερμηνεύονται με βάση 3 παραμέτρους: τις αντιλήψεις ως προς τη χρήση και χρησιμότητα των δύο εργαλείων, μία συγκεκριμένη φιλοσοφία διδασκαλίας που έχουν αναπτύξει μέχρι στιγμής οι φοιτητές, και τις δυσκολίες χρήσης των εργαλείων.

Λέξεις κλειδιά: γλωσσικοί πόροι στο διαδίκτυο, ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη, διδασκαλία της φυσικής αγωγής, διδασκαλία της γλώσσας.

Εισαγωγή - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η κοινωνία που ζούμε μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διαδικτυακή κοινωνία», αφού το διαδίκτυο βρίσκεται σχεδόν πίσω από κάθε μας κίνηση και πολλές από τις καθημερινές μας δραστηριότητες περιστρέφονται γύρω από ένα διαδικτυακό κόσμο τόσο σε προσωπικό, επιμορφωτικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο: αγορές, εκπαίδευση, επικοινωνία, εξεύρεση πληροφοριών, ψυχαγωγία κ.ά. (Ala-Mutka, Punie & Ferrari 2009; Hargadon, 2009; Murugesan, 2009). Η χρήση του διαδικτύου έχει εξελιχτεί σε πολύ μεγάλο βαθμό και αυτό φαίνεται όχι μόνο από τον αριθμό των διαφόρων χρηστών, ο οποίος όλο και αυξάνεται, αλλά και από το είδος χρήσης του διαδικτύου (Ετεοκλέους & Παύλου, 2010). Η ραγδαία εξέλιξη και εξάπλωση του διαδικτύου ως μέσου επικοινωνίας και κοινωνικής επαφής στη σύγχρονη κοινωνία, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την εκπαίδευση και δημιούργησε νέες προσεγγίσεις μάθησης, όπως η διαδικτυακή μάθηση (online learning), που προσφέρει μάθηση οποιαδήποτε στιγμή και όπουδήποτε (Crosta, 2004; Dabbagh & Kitsantas, 2004). Το διαδίκτυο ως μέσο για να εφαρμοστεί η διαδικτυακή μάθηση, παρέχει ένα νέο κανάλι για την εκπαίδευση το οποίο την καθιστά πιο προσιτή και ελκυστική στους μαθητές (Ala-Mutka, Punie & Ferrari 2009; Hargadon, 2009; Murugesan, 2009; Owston, 1997). Αλλά ακόμα και στα πλαίσια της εκπαίδευσης μέσα στην τάξη το διαδίκτυο αποκτά μια ξεχωριστή διδακτική λειτουργία, κυρίως με την έννοια της εύκολα προσπελάσιμης «αποθήκης» πολυμεσικού

υλικού. Φαίνεται να είναι για όλους ιδιαίτερα συναρπαστικό το γεγονός ότι (εκτός του να διαλέγονται από απόσταση) μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ένα τεράστιο όγκο πληροφοριών με τις οποίες έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν δυναμικά. Γενικά, το διαδικτυακό απελευθερώνει τη διδασκαλία και τη μάθηση από τα φυσικά όρια αιθουσας διδασκαλίας, χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο από διδάσκοντες και διδασκόμενους και μπορεί να μεταμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η μετάδοση και η πρόσληψη των γνώσεων, καθώς παρέχει πρόσβαση σε μεγάλες βάσεις δεδομένων, σε αλληλεπιδραστικό υλικό πολυμέσων και σε τεράστιες ποσότητες πληροφορίας ποικίλων τύπων, όπως κείμενα, εικόνες, γραφικά, ήχο (Κοντονή & Πετρόπουλος, 2001).

Γενικότερα, είναι πια από όλους αποδεκτό ότι οι ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον διδάσκοντα ως γνωστικό και διερευνητικό εργαλείο, ως εποπτικό μέσο, ως εργαλείο επικοινωνίας, ως εργαλείο (συχνότατα κριτικής) αναζήτησης πληροφοριών (π.χ. διαδικτυακά διαθέσιμες βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικά λεξικά, σώματα κειμένων) και τεχνολογικού αλφαριθμητισμού (Αναστασιάδης, 2003). Σταδιακά στις μέρες μας οι ΤΠΕ εξελίσσονται σε ένα απαραίτητο βοήθημα για κάθε διδάσκοντα, το οποίο ασκεί σημαντική επίδραση και στο "τι" και στο "πώς" της διδασκαλίας καθώς και στο συνολικό μαθησιακό αποτέλεσμα.

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ μπορεί να γίνει σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα όπως Νεοελληνική Γλώσσα, Μαθηματικά, Επιστήμη, Γεωγραφία κλπ, όπως επίσης και με διάφορους τρόπους (Ράπτης, 2004). Στο χώρο της φυσικής αγωγής (στο εξής: ΦΑ) έχουν διεξαχθεί διάφορες έρευνες με στόχο την αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή, με την παραδοσιακή μέθοδο διδασκαλίας σε ομάδες μαθητών, φοιτητών και επαγγελματιών αθλητών. Οι ΤΠΕ μπορεί να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για μια επιτυχή διδασκαλία και ένα επιτυχές μαθησιακό περιβάλλον, καθώς η εισαγωγή των εφαρμογών πολυμέσων στην εκπαίδευση και γενικά στη ΦΑ δεν αντιμετωπίζεται αρνητικά από τους διδασκόμενους (Αντωνίου κ.α., 1999), είναι ισάξια με τη μέθοδο της παραδοσιακής διδασκαλίας και μπορεί να αποδειχτεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τη διδασκαλία κανονισμών και αθλητικών δεξιοτήτων (Πολυδωρόπουλος & Κάμτσιος, 2006).

Εξάλλου, οι υπολογιστές στην εποχή μας αξιοποιούνται ευρέως σε πρακτικές γραμματισμού, π.χ. ως μέσο για διάβασμα, γράψιμο και (γραπτή εν μέρει) επικοινωνία. Φυσικά, αυτό είναι λογικό ότι έχει (ή τουλάχιστον θα έπρεπε να έχει) καταλυτικές συνέπειες ως προς τα μέσα που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής και ως προς το περιεχόμενο που αυτή αποκτά, αφού ο τεχνολογικός ή ψηφιακός γραμματισμός γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι του γλωσσικού γραμματισμού. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η εργασία με ηλεκτρονικά εργαλεία όπως τα ηλεκτρονικά λεξικά (στο εξής: ΗΛ) και τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων (στο εξής: ΗΣΚ) καθώς και η καλλιέργεια της κριτικής τεχνολογικής ενημερότητας θα πρέπει να καταστούν απαραίτητο συστατικό των σύγχρονων προγραμμάτων γλωσσικής (και όχι μόνο) διδασκαλίας (Κουτσογιάννης, 2007). Σύμφωνα με τον Sinclair (1996) ένα σώμα κειμένων είναι μια συλλογή τμημάτων μιας συγκεκριμένης γλώσσας, τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται με βάση συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα της γλώσσας αυτής. Σύμφωνα με τον Γούτσο (2003) η εκτεταμένη χρήση τους στην εποχή μας οφείλεται στη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία έδωσε τη δυνατότητα για τη δημιουργία σωμάτων κειμένων κατάλληλων για ηλεκτρονική χρήση και ειδικά κωδικοποιημένων για τυποποιημένες και ομοιογενείς εργασίες ανάκτησης γλωσσικής πληροφορίας. Όσον αφορά το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η πιθανή αξιοποίηση των

ηλεκτρονικών λεξικών και των σωμάτων κειμένων έχει μελετηθεί σε μεγάλο βαθμό σε πρακτικό επίπεδο (πβ. και Γιάγκου 2009 όσον αφορά το μάθημα των Νέων Ελληνικών).

Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει και να αξιολογήσει, όσον αφορά την εκμάθηση και κατανόηση εννοιών ΦΑ, την εκπαιδευτική αξιοποίηση του *Σώματος Νεοελληνικών Κειμένων* (στο εξής ΣΝΕΚ) του ΚΕΓ και του *Σώματος ελληνικών κειμένων* (στο εξής ΣΕΚ) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου Κύπρου, σε συνδυασμό με την ηλεκτρονική έκδοση του *Λεξικού της κοινής νεοελληνικής* (στο εξής ΛΚΝ) του ΙΝΣ του ΑΠΘ έτσι όπως έχει διαμορφωθεί και διατίθεται ηλεκτρονικά από το ΚΕΓ μέσω της *Πύλης για την ελληνική γλώσσα*. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι της έρευνας ήταν οι ακόλουθοι: 1) να διερευνηθεί η εμπειρία και οι απόψεις των φοιτητών σε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο της χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών, στη διδασκαλία της Γλώσσας και της ΦΑ και μάλιστα σε ένα πλαίσιο διαθεματικότητας, και 2) να εξεταστούν οι αντιλήψεις των φοιτητών για τη χρήση των συγκεκριμένων διαδικτυακών γλωσσικών πόρων και την αξιοποίησή τους στην εκπαιδευτική πράξη.

Ερευνητική Μεθοδολογία

Εφαρμόστηκε μεθοδολογία συλλογής ποιοτικών δεδομένων για τη διεξαγωγή της παρούσας ερευνητικής εργασίας με τη συλλογή δεδομένων μέσω παρατηρήσεων και ημιδομημένων ομαδικών συνεντεύξεων (Creswell, 2003; Kvale, 1996) με δείγμα 16 φοιτητές/τριες του 3^{ου} έτους του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick, οι οποίοι παρακολουθούσαν την ειδικότητα της ΦΑ και το μάθημα της Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας. Η συλλογή δεδομένων έγινε στις αρχές Μαρτίου του 2010. Συγκεκριμένα, μέσα στα πλαίσια του μαθήματος της Ειδικότητας ΦΑ οι φοιτητές/τριες έχουν την ευκαιρία να επιμορφωθούν σε διάφορες έννοιες της ΦΑ, όπως επίσης και για τη διδακτική της ΦΑ στο Δημοτικό Σχολείο. Επίσης, μέσα στα πλαίσια του μαθήματος της Εκπαιδευτικής Τεχνολογία έχουν την ευκαιρία να επιμορφωθούν για την ενσωμάτωση των διαφόρων χρήσεων του Τεχνολογίας και συγκεκριμένα τη χρήση των εργαλείων Διαδικτύου 2^{ης} γενιάς στην εκπαιδευτική πράξη. Οι έννοιες που δοκιμάστηκαν, ήταν: *υγεία, φυσική αγωγή, φυσική κατάσταση, φυσική δραστηριότητα, σπορ*. Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής εργαλεία: 1) το *Σώμα Νεοελληνικών Κειμένων* του ΚΕΓ (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html) και το *Σώμα ελληνικών κειμένων* του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου Κύπρου (<http://www.sek.edu.gr>) και 2) το *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* του ΙΝΣ του ΑΠΘ έτσι όπως έχει διαμορφωθεί και διατίθεται διαδικτυακά από το ΚΕΓ (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html). Αφού ολοκληρώθηκε ο κύκλος 4-5 διαλέξεων στο κάθε ένα από τα παραπάνω μαθήματα, έγινε χρήση των 2 πιο πάνω εργαλείων μέσα στα πλαίσια 50λεπτου μαθήματος της Ειδικότητας της ΦΑ. Συγκεκριμένα, εξηγήθηκε στους φοιτητές η χρήση των διαδικτυακών εργαλείων, οι λειτουργίες τους όπως επίσης και το πώς θα γινόταν η αξιοποίηση των εργαλείων στα πλαίσια του συγκεκριμένου μαθήματος. Έμφαση δόθηκε στη χρήση των διαφόρων επιλογών αναζήτησης και σύνθετης αναζήτησης, έτσι ώστε η έρευνα των διαφόρων γλωσσικών δεδομένων να είναι όσο πιο συγκεκριμένη γίνεται βάσει διαφόρων παραμέτρων όπως γραπτός και προφορικός λόγος, διαφορετική ήδη κειμένων κλπ. Ζητήθηκε από τους φοιτητές να αναζητήσουν έννοιες της ΦΑ στο ηλεκτρονικό λεξικό και να βρουν τους ορισμούς τους. Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να χρησιμοποιήσουν τα σώματα

κειμένων έτσι ώστε να μπορέσουν να βρουν διάφορες προτάσεις στις οποίες χρησιμοποιείται η έννοια που εξετάζοταν.

Μέσω παρατηρήσεων κατά τη διάρκεια του μαθήματος συλλέχθηκαν σημαντικά ποιοτικά στοιχεία ως προς τις πιο κάτω παραμέτρους: απόψεις και σχόλια φοιτητών, εμπειρία, δυσκολίες που αντιμετώπισαν, βοήθεια που χρειάστηκαν. Επιπλέον διεξήχθησαν 2 ομαδικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις προκειμένου να δοθεί η ευκαιρία στους φοιτητές να κάνουν διάλογο και να συζητήσουν τις απόψεις τους σε σχέση με τα θέματα που εξετάζονταν (Creswell, 2003; Kvale, 1996). Η διάρκεια της κάθε ομαδικής συζήτησης ήταν περίπου μία ώρα και συμμετείχαν συνολικά 12 φοιτητές (6 φοιτητές σε κάθε ομαδική συνέντευξη). Το δελτίο συνέντευξης περιλάμβανε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις με σκοπό να δώσει την ευκαιρία στους φοιτητές/τριες να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους (Kvale, 1996). Τα βασικά ερωτήματα του δελτίου συνέντευξης στόχευαν στο να διαπιστώσουν τις στάσεις και αντιλήψεις των φοιτητών/τριών ως προς τη χρήση και αξιοποίηση του ηλεκτρονικού λεξικού και των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στην εκπαιδευτική πράξη. Τέλος, τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων και των συνεντεύξεων αναλύθηκαν με τη μέθοδο της συνεχούς σύγκρισης των δεδομένων (Maykut & Morehouse, 1994).

Αποτελέσματα - Συζήτηση

Πρώτη επαφή με τα εργαλεία - καταγραφή εμπειριών και απόψεων

Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων, διαφάνηκε ότι οι φοιτητές/-τριες μας δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερες δυσκολίες χρήσης του ηλεκτρονικού λεξικού και των σωμάτων κειμένων. Λόγω της εξοικείωσης τους με τη χρήση του διαδικτύου και τα διάφορα διαδικτυακά εργαλεία, είχαν κατανοήσει σχετικά εύκολα και την εφαρμογή των δύο εργαλείων στα πλαίσια ενός μαθησιακού περιβάλλοντος. Παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι δεν είχαν χρησιμοποιήσει ξανά ηλεκτρονικό λεξικό του μεγέθους αυτού που τους παρουσιάστηκε, μπορούσαν να αντιληφθούν τη χρήση, τη χρησιμότητα του αλλά και να εφαρμόσουν τις ασκήσεις που τους δόθηκαν. Από την άλλη, δεν ήξεραν τι είναι και δεν είχαν χρησιμοποιήσει ξανά τα σώματα κειμένων. Εύκολα, όμως, μπόρεσαν να τα χρησιμοποιήσουν, αν και κάποιοι δυσκολεύτηκαν να αντιληφθούν άμεσα τις πιθανές εφαρμογές τους στην εκπαιδευτική πράξη. Ανάφεραν ότι και τα δυο εργαλεία είναι εύκολα στη χρήση, υποστηρίζοντας ότι θα ήταν πολύ ενδιαφέροντα και για τους μαθητές, με την προϋπόθεση ότι θα είναι αρκετά εξοικειωμένοι με την τεχνολογία. Ακόμη, παρατήρησαν ότι μέσω των συγκεκριμένων εργαλείων, θα μπορούσαν διδάσκοντες και διδασκόμενοι να απαλλαγούν σε μεγάλο βαθμό από το μετροφύλλημα σε διάφορα λεξικά και το κοπιαστικό ψάξιμο για εξεύρεση όρων αλλά και παραδειγμάτων - κατάλληλων προτάσεων που να περιέχουν τις λέξεις που εξετάζουν.

Προφίλ φοιτητών

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων αναδεικνύει δύο προφίλ φοιτητών/τριών: «δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» (5 φοιτητές αποτελούν την πρώτη ομάδα) και «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι» (7 φοιτητές αποτελούν την πρώτη ομάδα) (Ετεοκλέους, & Παύλου, 2010). Τα δύο πιο πάνω προφίλ αναλύονται και ερμηνεύονται με βάση τρεις παραμέτρους:

- 1) τις αντιλήψεις ως προς τη χρήση και χρησιμότητα των δύο εργαλείων,
- 2) τις διαφορετικές φιλοσοφίες διδασκαλίας που μπορεί να έχουν αναπτύξει διαφορετικοί φοιτητές,
- 3) τις δυσκολίες χρήσης των εργαλείων.

Χρήση εργαλείων

Και οι δύο ομάδες φοιτητών υποστήριξαν ότι θα χρησιμοποιούσαν τα δύο εργαλεία περισσότερο για προετοιμασία των μαθημάτων τους παρά ως εργαλείο στην εκπαιδευτική πράξη. Πιστεύουν ότι δίνει αρκετή τροφή στο δάσκαλο, ο οποίος μπορεί να πάρει παραδείγματα και ιδέες έτσι ώστε να συντάσσει δικές του ασκήσεις. Οι «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι» ανέφεραν ότι, εάν θα χρησιμοποιούσαν κάποιο εργαλείο στην τάξη, αυτό θα ήταν το ηλεκτρονικό λεξικό παρά τα σώματα κειμένων. Το λεξικό τους φάνηκε πιο χρήσιμο, πιο εύκολο, πιο προσιτό και σίγουρα όχι τόσο χρονοβόρο όσο τα σώματα κειμένων. Επίσης, ένας φοιτητής ανέφερε ότι οι μαθητές δεν θα μπορούσαν εύκολα να διακρίνουν τι είναι αυτό που ψάχνουν στα σώματα κειμένων, ενώ πιο εύκολα θα μπορούσαν να εντοπίσουν και να διακρίνουν το σωστό ορισμό της έννοιας που εξετάζουν στο ηλεκτρονικό λεξικό.

Η ομάδα «δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» ήταν πιο θετική στο να χρησιμοποιεί και τα σώματα κειμένων ως εργαλείο στην εκπαιδευτική πράξη. Αντιμετώπισαν λιγότερη δυσκολία στο να κατανοήσουν τη χρήση τους ως εργαλείο στην τάξη. Η άλλη ομάδα υποστήριξε ότι οι μαθητές θα χρειάζονταν πάρα πολύ χρόνο να ψάξουν, να αποφασίσουν και να βρουν την κατάλληλη πρόταση σε σχέση με την έννοια που εξετάζεται στα σώματα κειμένων. Συγκεκριμένα, ένας φοιτητής ανέφερε: «Δεν θα ξοδέψω ένα 40λεπτό για να βρω προτάσεις για 3 λέξεις!». Αντιθέτως, το πιο πάνω μειονέκτημα που ανέφεραν οι «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι», παρουσιάστηκε ως πλεονέκτημα από τους «δεκτικούς στις νέες προκλήσεις». Συγκεκριμένα, απάντησαν ότι είναι θεμιτό να δίνουμε ευκαιρίες στους μαθητές να ερευνούν, να επιλέγουν, και να αποφασίζουν. «Θέλουμε να προβληματιστούν και να ψαχτούν έτσι ώστε να αναπτύξουν κριτική σκέψη!», υποστήριξε μια φοιτήτρια. Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν, ενεργοποιώντας έτσι την κριτική σκέψη τους μέσα από τις διάφορες ερμηνείες που δίνονται στο ηλεκτρονικό λεξικό και την ποικιλία προτάσεων μέσα από τα σώματα κειμένων. Φαίνεται ότι οι «οι δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» έδιναν μεγαλύτερη έμφαση στη διαδικασία εξερεύνησης και επιλογής, δηλ. στο "πώς" της διδασκαλίας. Οι απόψεις των φοιτητών όσον αφορά τη χρήση των 2 ηλεκτρονικών εργαλείων σχετίζονται άμεσα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Έτσι, και με τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς επαληθεύετε ότι (οι εκπαιδευτικοί) χρησιμοποιούν την τεχνολογία περισσότερο για προσωπικούς σκοπούς και σκοπούς προετοιμασίας παρά ως εργαλείο μέσα στην τάξη (Eteokleous, 2008; Hadjithoma & Eteokleous, 2007). Όσον αφορά τη χρήση των δύο εκπαιδευτικών εργαλείων στην εκπαιδευτική πράξη, ζητήθηκε από τους φοιτητές να δώσουν παραδείγματα χρήσης σε άλλα μαθήματα. Δυσκολεύτηκαν να δώσουν παραδείγματα σε άλλα μαθήματα εκτός των Νέων Ελληνικών. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι απαντήσεις τους επικεντρώνονταν σε άλλες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο μάθημα, όπως ορθογραφία λέξεων, σύνταξη προτάσεων, σύνθεση παραγράφων και κειμένων, εξεύρεση παραδειγμάτων κ.ά. Βέβαια, η προτίμηση προς το ηλεκτρονικό λεξικό, όπως και δυσκολία εξεύρεσης παραδειγμάτων χρήσης των δύο εργαλείων στο μάθημα, ήταν αναμενόμενη λόγω του ότι ήταν η πρώτη επαφή που είχαν με τα σώματα κειμένων. Μπορούσαν, δηλαδή, πιο εύκολα να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του ηλεκτρονικού λεξικού παρά των σωμάτων κειμένων, επειδή δεν είχαν ξαναέρθει σε επαφή, οπότε, λογικά, δυσκολεύονταν (τουλάχιστον αρχικά) να εντοπίσουν πιθανές εφαρμογές τους είτε σε επίπεδο προετοιμασίας του εκπαιδευτικού είτε ως προς τη διδακτική πράξη είτε όσον αφορά άλλα μαθήματα.

Δυσκολίες

Το θέμα χρόνου είναι η βασική δυσκολία που τέθηκε όσον αφορά τη χρήση των εργαλείων στην εκπαιδευτική πράξη, το οποίο σχολιάστηκε από όλους τους φοιτητές. Ανάφεραν ότι για να προετοιμαστούν για το μάθημα θα κέρδιζαν χρόνο, όμως η χρήση τους στα πλαίσια του μαθήματος ως εργαλεία θα ήταν σχετικά πολύ χρονοβόρα. Άλλη δυσκολία που αναφέρθηκε και από τις δύο ομάδες σε συνάρτηση με το θέμα του χρόνου, είναι η κάλυψη ύλης με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Φιλοσοφία διδασκαλίας

Η φιλοσοφία διδασκαλίας που έχουν αναπτύξει οι φοιτητές μας ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, και κάπως παρακινδυνευμένο να πούμε όπως τους έχουμε διδάξει να διδάξουν, διαφαίνεται μέσα από την προσέγγιση τους για τη χρήση των δύο εργαλείων στη μαθησιακή διαδικασία. Μπορούμε να πούμε ότι οι «δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» είναι πιο ανοιχτόμυαλοι, με μια πιο προοδευτική προσέγγιση, ενώ οι «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι» φάνηκαν να είναι κάπως παραδοσιακοί, συντηρητικοί. Συγκεκριμένα, έδειξαν να έχουν μια πιο συντηρητική προσέγγιση μάθησης φοβούμενοι σε μεγαλύτερο βαθμό να ξεφύγουν από το γνωστό παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, το χρόνο και την ύλη που πρέπει να καλύψουν. Προτιμούσαν να μείνουν σε αυτό που ήξεραν καλύτερα να κάνουν, παρά να δώσουν ευελιξία και ελευθερία στους μαθητές με τη χρήση των δύο εργαλείων και με τη δυνατότητα που έχουν οι μαθητές να ψάξουν, να προβληματιστούν, να συζητήσουν και κατ'επέκταση να χάσουν τον έλεγχο ως εκπαιδευτικοί. Προτιμούσαν να γνωρίζουν εκ των προτέρων το αποτέλεσμα των ενεργειών των μαθητών και δεν φάνηκε να τους άρεσε το στοιχείο της διερεύνησης από τους μαθητές. Οι «δεκτικοί στις νέες προκλήσεις» κατανόησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τη χρησιμότητα και προστιθέμενη αξία των δύο εργαλείων για τους μαθητές τους και ήταν πιο διατεθειμένοι να διαθέσουν το χρόνο που χρειαζόταν για να τα χρησιμοποιήσουν. Οι «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι» υποστήριζαν την περιορισμένη χρήση των σωμάτων κειμένων λόγω της πιο συντηρητικής φιλοσοφίας που είχαν αναπτύξει όσον αφορά τη διδασκαλία. Τέλος, και οι δύο ομάδες ανέφεραν ότι για να χρησιμοποιήσουν τα δύο εργαλεία μέσα στα πλαίσια του μαθήματος, θα πρέπει ο δάσκαλος να προετοιμαστεί κατάλληλα, να ξέρει τι υπάρχει και το τι θα βρουν οι μαθητές μέσα από τη διερεύνηση τους, π.χ. τα παραδείγματα, τις προτάσεις, τα κείμενα.

Προστιθέμενη Αξία

Οι «δεκτικοί αλλά προβληματισμένοι» παρουσίασαν δυσκολία κατανόησης της προστιθέμενης αξίας χρήσης των δύο εργαλείων στην εκπαιδευτική πράξη, όμως μπορούσαν να κατανοήσουν ότι είναι σημαντικό να ξέρουν οι μαθητές τη χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων όπως το ηλεκτρονικό λεξικό και τα σώματα κειμένων. Η άλλη ομάδα με ευκολία αντιλήφθηκε ότι μέσα από τη χρήση των ηλεκτρονικών εργαλείων και ευρύτερα της τεχνολογίας, οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες και ικανότητες σημαντικές για την εποχή που ζούμε και τις προκλήσεις των καιρών. Μια φοιτήτρια υποστήριξε ότι «Τα δύο εργαλεία δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να εξελιχθούν σε πολλούς τομείς, και να κάνουν χρήση των εργαλείων σε διάφορα μαθήματα».

Διαθεματικότητα

Οι φοιτητές είχαν δυσκολία σύνδεσης του μαθήματος ΦΑ και Γλώσσας, παρά το γεγονός ότι γνώριζαν την έννοια της διαθεματικότητας. Ορισμένοι δυσκολεύτηκαν να κατανοήσουν πως επιτυγχάνεται η διαθεματικότητα (σύνδεση ΦΑ και Γλώσσας) με τη χρήση εννοιών ΦΑ

στο μάθημα των Νέων Ελληνικών. Γενικά ήταν σαφές ότι οι φοιτητές περιορίζουν τη διαθεματικότητα στο συνδυασμό ορισμένων μαθημάτων, π.χ. Νέα Ελληνικά και Θρησκευτικά ή Επιστήμη. Η στάση που έχουν προς τη ΦΑ μπορεί να επεξηγήσει τα πιο πάνω. Η συνήθης πρακτική για το μάθημα της ΦΑ είναι «Πάμε έξω να παίξουμε!». Εξάλλου, η γενική αντίληψη ότι το συγκεκριμένο μάθημα χαρακτηρίζεται από υψηλή προφορικότητα λειτουργεί ανασταλτικά όσον αφορά τη διαθεματική σύνδεσή του με άλλα γνωστικά αντικείμενα ενός εκπαιδευτικού συστήματος όπου η ουσιαστική έμφαση εξακολουθεί να δίνεται στον γραπτό λόγο (τουλάχιστον όσον αφορά την τελική αξιολόγηση). Εξάλλου, ακόμα και οι όποιες διδακτικές δοκιμές ή προτάσεις έχουν γίνει για μια διαθεματική αντιμετώπιση της ΦΑ (βλ. τη σχετική συζήτηση στον Μυλώση 2006) παραμένουν σε ένα περιθωριακό επίπεδο και δε φαίνεται να υιοθετούνται συστηματικά από το εκπαιδευτικό σύστημα. Χαρακτηριστικό του πώς το ελλαδικό εκπαιδευτικό σύστημα αντιμετωπίζει τις διαθεματικές "δυνατότητες" της ΦΑ είναι ότι στο *Βιβλίου του εκπαιδευτικού για τη Φυσική αγωγή Α' & Β' Δημοτικού* αναφέρεται ότι "Επειδή η αυλή δεν ενδείκνυται (θόρυβος, αποσπάται η προσοχή των κ.τ.λ.) προτείνεται η διαθεματική ανάλυση από τον εκπαιδευτικό να μην υπερβαίνει τα 2'-3' ". Αν θα θέλαμε να μιλήσουμε με όρους του Bernstein (βλ., ενδεικτικά, Bernstein 1989) θα λέγαμε ότι το σύνορο (boundary) που "περιχαράκωνει" και "ταξινομεί" τη ΦΑ εκτός της "περιοχής" των υπολοίπων γνωστικών αντικειμένων έχει ιδιαίτερα μεγάλη ισχύ και καθώς η ισχύ τέτοιου είδους συνόρων υιοθετείται από τα υποκείμενα που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία και καθορίζουν τη συμπεριφορά τους στο βαθμό που τους προσφέρουν κανόνες "ορθής" πραγμάτωσης (realization rules) κάποιων διαδικασιών (Σολομών, 1989), είναι λογικό ότι στην περίπτωση της ΦΑ το ήδη υπάρχον σύνορο έχει υιοθετηθεί από τους μελλοντικούς δασκάλους, ακόμα όταν ήταν μαθητές, και έτσι εξηγείται σε μεγάλο βαθμό η αδυναμία των φοιτητών που συμμετείχαν στη δοκιμή να διακρίνουν την πιθανή σύνδεση μεταξύ των μαθημάτων της γλώσσας και της ΦΑ.

Συμπεράσματα - Εισηγήσεις

Διαφάνηκε μια θετική αντιμετώπιση όσον αφορά τη χρήση των εργαλείων, όμως οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί έδειξαν και κάποιο δισταγμό να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία στα πλαίσια της διδασκαλίας και μάθησης, επιβεβαιώνοντας για ακόμη μια φορά την προτίμηση των εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση της τεχνολογίας ως εργαλείο προετοιμασίας και όχι ως εκπαιδευτικό εργαλείο. Επίσης, διαφάνηκε ότι οι προσωπικές φιλοσοφίες των εκπαιδευτικών επηρεάζουν τις απόψεις τους ως προς το είδος χρήσης των διαδικτυακών εργαλείων. Τέλος, το θέμα χρόνου και οι δυσκολίες που αναφέρθηκαν από τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς μπορούν ως ένα βαθμό να συσχετιστούν με τις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες τους και δεξιότητες όσον αφορά την πληροφορική και τον χειρισμό της τεχνολογίας. Θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό οι φοιτητές - μελλοντικοί δάσκαλοι - να χρησιμοποιήσουν αυτά τα δύο εργαλεία στην πράξη και να βιώσουν την εφαρμογή και χρησιμότητα τους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις χρήσης των εργαλείων στη μελλοντική τους επαγγελματική πορεία.

Με βάση τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος των ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και συγκεκριμένα των Σχολών Επιστημών της Αγωγής στην κατάλληλη προετοιμασία των μελλοντικών δασκάλων. Η αλλαγή στη φιλοσοφία προσέγγισης της τεχνολογίας στα διάφορα μαθήματα που προσφέρονται στα Τμήματα της Δημοτικής Εκπαίδευσης, όπως και η εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης ως προς την ενσωμάτωση της τεχνολογίας, θα καλλιεργούσαν στους φοιτητές - μελλοντικούς εκπαιδευτικούς - τη νέα κουλτούρα εργασίας, μάθησης, επικοινωνίας και συνεργασίας που

συνδέεται με τη χρήση της τεχνολογίας. Είναι ζωτικής σημασίας, οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί να κάνουν πράξη τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο τη χρήση της τεχνολογίας, ώστε να μπορούν να την ενσωματώνουν ως εργαλείο στην εκπαιδευτική πράξη, με απώτερο σκοπό την κατάλληλη προετοιμασία των μαθητών τους για την Κοινωνία της Τεχνολογίας (Ετεοκλέους & Παύλου, 2010).

Αναφορές

- Ala-Mutka, K., Punie, Y. & A. Ferrari (2009). Review of learning in online networks and communities. In U. Cress, V. Dimitrova, & M. Specht (eds.), *EC-TEL 2009* (pp. 350-364), European Communities.
- Bernstein, B. (1989). *Παιδαγωγικοί κώδικες & κοινωνικός έλεγχος*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Crosta, L. (2004). Beyond the use of new technologies in adult distance courses: an ethical approach. *International Journal on E-Learning*, 3(1), 48-61.
- Dabbagh, N., & Kitsantas, A. (2004). Supporting self-regulation in student-centered web-based learning environments. *International Journal on E-Learning*, 3(1), 40-48.
- Hargadon, S. (2009). *White paper on educational networking: The important role Web 2.0 will play in education*. Retrieved 15 October 2009 from www.illuminate.com
- Kvale, S. (1996). *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research. A philosophic and practical guide*. London, Philadelphia: The Falmer Press.
- Murugesan, S. (2009). *Social issues and Web 2.0: a closer look at culture in e-learning. Handbook of Research on Web 2.0, 3.0, and X.0: Technologies, Business, and Social Applications*. Publisher: IGI Global.
- Owston, R. D. (1997). The world wide web: A technology to enhancing teaching and learning? *Educational Researcher*, 26(2), 27-33.
- Sinclair, J. (1996). Preliminary recommendations on corpus typology. Retrieved 26 March 2010 from <http://www.ilc.pi.cnr.it/EAGLES/corpusstyp/corpusstyp.html>
- Αναστασιάδης, Π. (2003). Διαμόρφωση πλαισίου για την εισαγωγή των νέων εκπαιδευτικών τεχνολογιών στα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων του ελληνικού Πανεπιστημίου. *Επιστημονικό Βήμα*, 2, 44-54.
- Αντωνίου, Π., Θεοδωράκης, Ι., & Κιουμουρτζόγλου, Ε. (1999). Διαφορές στη διδασκαλία τεχνικής χαλάρωσης μεταξύ παραδοσιακής διδασκαλίας και διδασκαλίας με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. *Άθληση και Κοινωνία*, 21, 73-83.
- Γιάγκου, Μ. (2009). *Σώματα κειμένων και γλωσσική εκπαίδευση: δυνατότητες αξιοποίησης στη διδασκαλία της ελληνικής και συγκρότηση παιδαγωγικά κατάλληλων σωμάτων κειμένων*. Διδακτορική διατριβή. ΕΚΠΑ
- Γούτσος, Δ. (2003). Σώμα Ελληνικών Κειμένων: σχεδιασμός και υλοποίηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2010 από <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/gr.htm>.
- Ετεοκλέους, Ν. & Παύλου, Β. (2010). Τεχνολογικά «Σοφοί» και Ψηφιακοί Μαθητές. Οι Δάσκαλοι Ακολουθούν;. *Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΤΠΕΕ* (σ. 113-124). Κύπρος.
- Κοντονή, Δ., & Πετρόπουλος, Π. (2001). Οι υπηρεσίες του διαδικτύου ως εκπαιδευτικά εργαλεία για την απόσταση συμπληρωματική εκπαίδευση αποφοίτων ΑΕΙ και ΤΕΙ. *Πρακτικά του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε στις 28 Μαρτίου 2010 από http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect6/1.htm
- Κουτσογιάννης, Δ. (2007). *Διδακτική αξιοποίηση των λεξικών και σωμάτων κειμένων: θεωρητικό πλαίσιο*. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2010 από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/education/cbt/utilization/theory.html
- Πολυδωρόπουλος, Κ., & Κάμτσιος, Σ. (2006). Ο ρόλος των νέων τεχνολογιών στη Φυσική Αγωγή. Ανακτήθηκε στις 24 Μαρτίου 2010 από <http://www.fa3.gr/HOME/index.htm>
- Ράπτης, Α. & Ράπτης, Α. (2004). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας: Παιδαγωγικές Δραστηριότητες*. Τόμος Β', Αθήνα.
- Σολομών, Ι. (1989). Εισαγωγή στην προβληματική της πολιτισμικής αναπαραγωγής του Basil Bernstein. Στο Bernstein (1989). *Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος* (σ. 15-39). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.